

Sygn. akt II CK 445/04

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 lutego 2005 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jan Górowski (przewodniczący)

SSN Mirosław Bączyk

SSN Zbigniew Strus (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa Ł. C.

przeciwko (...) Zakładowi Ubezpieczeń Na Życie - Spółce Akcyjnej w W. Inspektorat w P.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 25 lutego 2005 r.,

kasacji powoda od wyroku Sądu Okręgowego w P. z dnia 19 marca 2004 r., sygn. akt II Ca (...),

uchyla zaskarżony wyrok w części oddalającej powództwo i rozstrzygającej o kosztach (pkt I. 2, 3, 4 i 5 i pkt III.) i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w P. do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Powód domagał się zasądzenia od (...) Zakładu Ubezpieczeń Na Życie S.A. Inspektorat w P. kwoty 29 845,50 zł z odsetkami za opóźnienie od dnia wydania wyroku i kosztami procesu.

Sąd Rejonowy uwzględnił to powództwo ustalając, że w roku 2003 upłynęły okresy określone w umowie ubezpieczenia dziecka zawartej w 1988 r. na 15 lat oraz w dalszych dwóch umowach zawartych w 1990 r. W pierwszej umowie suma ubezpieczenia wynosiła 50 tysięcy złotych. Ubezpieczyciel zobowiązał się do wypłacenia sumy ubezpieczenia wzrastającej corocznie o 28%. W pozostałych ubezpieczeniach sumy te wynosiły 500 tysięcy zł oraz 1 milion zł natomiast wskaźnik wzrostu 124% rocznie.

Kierując się treścią umów pozwany określił swe zobowiązanie na kwotę 1617 zł, której powód nie przyjął.

Sąd Rejonowy jako punkt wyjścia do przeliczenia wysokości należnego powodowi świadczenia przyjął sumę przyrzeczoną a więc obejmującą przyrost z tytułu waloryzacji umownej. Stanowisko takie co do zasady znajdowało wyraz w orzecznictwie Sądu Najwyższego (wyrok z 29 listopada 2001 r., V CKN 489/00, OSNC 2002/7-8/104). W uzasadnieniu tego wyroku wskazano, iż z treści polis powodów oraz ze stanowiących integralną część stosunku zobowiązaniowego postanowień § 18 ust. 1 pkt 1 ogólnych warunków ubezpieczenia zaopatrzenia dzieci z 1975 r., przedmiotem zobowiązania ubezpieczyciela była wypłata świadczenia w postaci określonej w polisie sumy ubezpieczenia, ale odpowiednio podwyższonej. Skoro więc strony w taki sposób określiły kształt świadczenia ubezpieczyciela, to świadczenie w takim właśnie rozmiarze, a nie wyłącznie suma ubezpieczenia, miało być przedmiotem waloryzacji sądowej.

Sąd drugiej instancji po rozpoznaniu sprawy na skutek apelacji pozwanego Zakładu zmienił zaskarżony wyrok obniżając zasądzoną kwotę do 3000 zł z odsetkami od jego uprawomocnienia się, a poza tym powództwo oddalił nie obciążając powoda kosztami procesu i należnością z tytułu nieuiszczonych opłat sądowych.

Sąd ten podwyższeniem objął wyłącznie sumy ubezpieczeniowe określone w umowie, bez uwzględnienia przyrostu o 3200%, 970,4% i 970,4% wynikającego ze wskaźników waloryzacyjnych przyjętych w umowach. Sąd Okręgowy nie uwzględnił jako nieadekwatnej do okoliczności sprawy - wykładni art. 358¹ § 3 k.c. przyjętej m. in. w wyrokach V CKN 489/00 i w wyroku z 12 lutego 2003 r., I CKN 1/01, LEX nr 78275, w

których świadczenia ubezpieczyciela były określone kwotą sumy ubezpieczenia powiększonej o stały procent. Dlatego po uwzględnieniu interesu strony pozwanej w jednej czwartej części uzyskał rachunkowy wynik w wysokości 3000 zł.

Powód wniósł kasację od tego wyroku opartą na pierwszej podstawie (art. 393¹ pkt 1 k.p.c.), w której zarzucił naruszenie art. 358¹ § 3 k.c. i domagał się zmiany „przez zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda dalszej kwoty 26 212,40 zł”. W istocie, dla uwzględnienia kasacji wystarczyłoby oddalenie apelacji w pozostałej części.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Sądy obydwu instancji trafnie oceniły, że istnieją przesłanki waloryzacji świadczeń z tzw. ubezpieczenia posagowego. Ze względu na podobieństwo stanów faktycznych w tych sprawach zasada powództwa nie wymaga szczegółowego uzasadnienia, ponieważ jednolita praktyka sądów, ukształtowana uchwałą składu siedmiu sędziów z 10 kwietnia 1992 r. III CZP 126/91 (OSNCP 1992, poz. 121 oraz uchwałą Sądu Najwyższego z 24 stycznia 1996 r., III CZP 196/95, OSNC 1996, nr 6, poz. 78 i wyrokiem z 19 stycznia 1999 r., II CKN 202/98, OSNC 1999, nr 6, poz. 121), przyjmuje dopuszczalność zmiany wysokości nominalnej sumy ubezpieczenia zaopatrzenia dzieci na podstawie art. 358¹ § 3 k.c.

Wątpliwości w rozpoznawanych sprawach wywołuje stosowanie wskaźników waloryzacji a nawet jej dopuszczalności, gdy strony zawarły w umowie klauzulę waloryzacyjną (art. 358¹ § 2 k.c.). W tej ostatniej kwestii stanowisko orzecznictwa nie jest jednolite (np. wyrok z 7 listopada 1995 r. I PRN 40/95, OSNP 1996 nr 12, poz. 168). Ponieważ w rozpoznawanej sprawie sąd drugiej instancji dopuścił zmianę wysokości sum ubezpieczenia mimo istnienia wskaźników waloryzacyjnych w umowach, zagadnienie waloryzacji - ze względu na zakres zaskarżenia - sprowadza się do dwóch kwestii: znaczenia umownego podwyższania sumy ubezpieczenia oraz stosowania przesłanki waloryzacji wyrażonej w sformułowaniu o „interesie stron”.

1. Nie ma podstaw do wyłączenia spod przepisu art. 358¹ § 3 k.c. umów będących przedmiotem rozpoznawanej sprawy. Klauzule o podwyższaniu sumy ubezpieczenia były zamieszczane w określonych warunkach ekonomicznych i – zakładając dobrą wiarę obydwu stron – odpowiadały stanowi ich świadomości i możliwości przewidywania wysokości sumy spełniającej cel gospodarczy zawieranego ubezpieczenia. Ponieważ sądowa waloryzacja świadczenia pieniężnego dokonywana jest aposteriorycznie, chwila spełnienia świadczenia przez dłużnika jest miarodajna dla oceny, czy wyliczona wysokość świadczenia odpowiada celowi zobowiązania. Dlatego

sposób określenia w umowie sumy ubezpieczenia (suma stała, suma powiększona o stały procent albo o zmienny procent) ma znaczenie nieistotne. Zasadniczą kwestią jest natomiast ustalenie istotnej zmiany siły nabywczej pieniądza deprecjonującej świadczenie należne ubezpieczonemu wyliczone według reguł umowy.

Wyrok Sądu Okręgowego przyjmujący za podstawę waloryzacji tylko część sumy wyliczonej nie zasługuje zatem na aprobatę (por. uzasadnienie wyroku z 7 lutego 2001 r., V CKN 199/00, LEX nr 52419).

2. Znaczenie interesu stron przy stosowaniu art. 358¹ § 3 k.c. było podkreślane wielokrotnie w orzecznictwie i uwzględnione również w zaskarżonym wyroku. Trudność dotyczy natomiast zakresu tego pojęcia i stosowania go w umowach ubezpieczeń na życie oraz posagowych, w których świadczenie ubezpieczyciela jest odłożone, a składka ubezpieczenia rozłożona na raty miesięczne obejmująca również okres kilkunastu lat. Przepis § 4 sugeruje pozostawienie poza zakresem zainteresowania wysokość składki, ponieważ wyłącza możliwość żądania przez zakład ubezpieczeń zmiany jej wysokości. Uzasadniając ratio legis tego rozwiązania, powołuje się rozmaite argumenty, wydaje się jednak, że istotną okolicznością była potrzeba ochrony strony ekonomicznie słabszej (nieprofesjonalisty) przed żądaniami niemożliwymi do spełnienia, które prowadziłyby do wygaśnięcia umowy i utraty zainwestowanych sum. Ten cel ochronny traci znaczenie, gdy ubezpieczony (strona słabsza) zgłasza żądanie podwyższenia należnych jej świadczeń. W takim wypadku przepis § 3 nakazując sądowi uwzględnienie interesu (obydwu) stron stanowi podstawę uwzględnienia również interesu pozwanego, który (po denominacji) mógł uzyskać tytułem miesięcznej składki z każdej umowy kwoty kilku lub kilkudziesięciu groszy. Prawidłowa wykładnia art. 358¹ § 3 k.c. nie pozwala zatem przerzucać na ubezpieczonego ujemnych skutków tzw. transformacji gospodarczej, do czego doprowadziłoby zasądzenie kwot wyliczonych przez pozwanego, ale nie dopuszcza również wyniku preferującego nadmiernie ubezpieczonego przez zasądzenie kwot, nie uwzględniających realnej wysokości sumy przez niego zainwestowanej w postaci składek (por. wyrok z 17 maja 2000 r., I CKN 720/98, LEX nr 50838).

Uznając przytoczoną podstawę kasacji za usprawiedliwioną, Sąd Najwyższy z mocy art. 393¹³ § 1 k.p.c. orzekł jak w sentencji.